

Rekonštrukcia vodného žlabu v doline Rakytovo

Mestské lesy s.r.o. Banská Bystrica
ČSA 26, 974 01 Banská Bystrica
Tel.: 048/414 24 48
e-mail: mestskelesybb@stonline.sk

8 - lesný majetok mesta Banská Bystrica
s lokalizáciou vodného žlabu v doline Rakytovo

9 - lokalizácia vodného žlabu v lesnej porastovej mape
v mierke 1:10000.

Foto a text:
© Ing Eduard Apfel
Mapový podklad:
© VKÚ Harmanec a.s., © NLC - ULZI Zvolen
Sadzba a tlač:
NLC Zvolen, Oddelenie reprografie

MESTSKÉ LESY s. r. o.
BANSKÁ BYSTRICA

1,2 - stav vodného žľabu pred rekonštrukciou.

V doline Rakytovo pri Dolnom Harmanci, v lesoch vo vlastníctve mesta Banská Bystrica, sa nachádza jedinečná kultúrna pamiatka na splavovanie rovnaného dreva – vodný žľab. Vybudovali ho pravdepodobne už v 19. storočí a za národnú kultúrnu pamiatku vyhlásili v roku 2000. Vodný žľab v celkovej dĺžke 2 450 m sa za dlhé roky značne poškodil a zostal čiastočne znefunkčnený. Vďaka iniciatíve Mesta Banská Bystrica vznikol zámer opravy vodného žľabu Rakytovo v náklade 1 a pol milióna korún, ako súčasť projektu „Rozvoja turistickej infraštruktúry mesta Banská Bystrica“. Tento projekt finančne podporila zo svojich fondov Európska únia, Slovenská republika a mesto Banská Bystrica.

Celá konštrukcia vodného žľabu je z dreva – zo smrek a jedle, bez použitia iného materiálu, napríklad železa či plastov.

Rekonštrukcia vodného žľabu zrealizovaná v roku 2006 je výsledkom remeselného majstrovstva a úsilia pracovníkov Mestských lesov s. r. o. Banská Bystrica.

Obnovený vodný žľab bol verejnosti slávnostne predstavený v rámci **Lesníckych dní 27.4.2007**.

HISTÓRIA BUDOVANIA VODNÝCH ŽĽABOV.

V minulosti sa z listnatého dreva zväčša vyrábalo palivové drevo a páliło sa drevené uhlie. Z ihličnatého dreva naši predkovia vyrábali úžitkové sortimenty. Doprava od príja po odvozné miesto bola v lesoch mesta Banská Bystrica zväčša riešená spúšťaním dreva suchými šmykmi, (rizňami), potom vodnými žľabmi a následne splavovaním po vodných tokoch.

V rokoch 1916 – 1921 mesto ročne predalo v priemere 10 tisíc kubických metrov paliva a 9 500 kubických metrov úžitkového dreva.

Z inventúry mestského lesného majstra Ing. Júliusa Petrikovica z roku 1922 vyplýva, že na území Mestských lesov boli funkčné vodné žľaby v dolinách Cenovo – ten meral 4 650 metrov, Prašnica – mal 1 840 metrov a Rakytovo – dlhý bol 2 400 metrov.

Podľa správy Ing. Petrikovica z roku 1922 napríklad v doline Prašnica sa plavilo ročne od 2 000 do 2 500 priestorových metrov

dreva. Pri plavení dreva bolo denne zapotreby 40 až 80 ľudí a splavilo sa 150 priestorových metrov. Množstvo splaveného dreva záviselo od množstva vody vo vodnom žľabe.

Pozostatky týchto stavieb z dreva nájdeme vo vodných tokoch hlavne po povodňových škodách, keď dôjde k odkriutiu naplavenín.

KONŠTRUKCIA VODNÉHO ŽĽABU.

Do dna koryta potoka sa vo vzdialenosti 3 až 6 metrov uložia priečne guľatiny (pelstre), na ktoré sa položia pozdĺžne rozrezané guľatiny (pôdne) oblohu časťou na pelster. Vrchná časť pôdne je vydlabaná do tvaru koryta, aby mohla viesť vodu v pozdĺžnom smere.

Z bočnej strany pôdne sa drevenými kolíkmi uchyťava guľatina (bočiaky). Bočiaky sú vždy po dva na seba uložené guľače po každej strane pôdne. V exponovaných miestach, v zákrutách, sú ešte posilnené bočnými kolmi zapustenými do dna potoka, prípadne sú tri bočiaky na sebe.

Pri rekonštrukcii sa spotrebovalo 267 m³ drevnej suroviny. Úplne sa vymenilo 960 metrov pôdny, 4 600 metrov bočiakov a zrekonštruovalo sa, teda očistilo od naplavenín, závalov, od poškodených a zničených bočiakov, 1 490 metrov vodného žľabu.

3 - ručné približovanie dreva k vodnému žľabu.

4 - výroba pôdny pozdĺžnym rozrezom guľatiny.

5 - výroba spojovacích kolíkov.

6 - zachytenie vody do žľabu, 7 - žľab zrastený s prírodou, 8 - ústie žľabu do potoka Zalámaná.

TECHNOLÓGIA SPLAVOVANIA DREVA.

Počas roka sa vyťažené drevo k vodnému žľabu približilo koňmi, ručne alebo suchými žľabmi – rizňami; potom sa porezalo a poštiepalo na metrovicu.

Následujúcu jar sa pripravená metrovica hádzala postupne do žľabu. Na plynulý pohyb dreva dohliadali hliadky rozostavené pozdĺž žľabu. V ústí vodného žľabu, kde sa malo drevo nakladať na povozy, sa žľab prehradil, čím vzniklo jazierko, z ktorého háčikmi upevnenými na dlhých paliciach pracovníci poľená vyhadzovali a ukládali do rovní. Rovnané drevo sa mohlo splavovať potokom až do Banskej Bystrice, kde sa zachytilo na „hrabliach“.

BUDÚCNOSŤ VYUŽITIA VODNÉHO ŽĽABU.

Súčasný zhodnocovanie drevnej suroviny je výrazne odlišné od čias, keď sa vodné žľaby budovali.

Vodný žľab v doline Rakytovo bude slúžiť ako pamiatka zručnosti a vynaliezavosti našich lesníckych predkov a nepochybne upúta aj pozornosť vnímavých turistických návštevníkov Banskej Bystrice a jej okolia.

8